

Fijałkowski, Wojciech

Irena Malinowska (1913-1985)

Muzealnictwo 30, 115-116

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Irena Malinowska

(1913–1985)

3 stycznia 1985 r. zmarła w Wilanowie mgr Irena Malinowska, długoletni kustosz i twórca Ośrodka Dokumentacji Naukowej Muzeum Wilanowskiego. Odszedł z grona muzeologów warszawskich znany, niezwykle sumienny historyk sztuki, zasłużona badaczka architektury polskiej XVIII wieku, współtwórczyni kształtu naukowego Muzeum Wilanowskiego i jego wydawnictwa „Studia Wilanowskie”.

Urodziła się 16 grudnia 1913 r. w Warszawie jako córka kompozytora Stefana Malinowskiego i malarki Marii ze Spokornych, wnuczka wielce zasłużonego dla Warszawy Maurycego Spokornego. Po ukończeniu gimnazjum warszawskiego Jadwigi Kowalczykówny i Jadwigi Jaworkówny i uzyskaniu w 1933 r. świadectwa dojrzałości wstąpiła na Uniwersytet Warszawski, studiując początkowo polonistykę, a następnie historię sztuki u prof. Zygmunta Batowskiego. Równocześnie ze studiami uniwersyteckimi uczęszczała na kursy kreślarsko-budowlane inż. H. Gajewskiego, by zdobyć praktyczny zawód umożliwiający jej wczesne zarobkowanie wobec skromnej pensji ojca, referenta w Wydziale Muzycznym Polskiego Radia w Warszawie. Jako kreślarka współpracowała przez parę lat ze znanym artystą — rzeźbiarzem Mieczysławem Lubelskim.

W styczniu 1939 r. otrzymała posadę jako bibliotekarka w Instytucie Naukowym Rzemieślniczym oraz funkcję zastępcy kustosa zbiorów Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej, kontynuując jednocześnie studia uniwersyteckie. Po wkroczeniu wojsk hitlerowskich do Polski w 1939 r. i objęciu przez władze okupacyjne kierownictwa Instytutu zrezygnowała z pracy i wraz z bratem zorganizowała tajne nauczanie gimnazjalne. W 1941 r. ze względu na zainteresowanie się jej działalnością przez Gestapo, przerwała pracę pedagogiczną podejmując

pracę sekretarki w Domu Sztuki, a następnie kierowniczką sali w kawiarni prof. Bolesława Woytowicza, gdzie była współorganizatorką koncertów muzyki poważnej oraz innych kulturalnych i patriotycznych imprez w okupowanej Warszawie.

Od pierwszych dni okupacji aktywnie działała w walce podziemnej biorąc także czynny udział w Powstaniu Warszawskim. Jako oficer Armii Krajowej była w 1943 r. więźniem Pawiaka i Alei Szucha. Po upadku powstania, kiedy losy wojny rzuciły ją do Krakowa także była więźniem Montelupich, skąd po dwóch miesiącach (w końcu grudnia 1944 r.) wydoszła się na wolność.

Po oswobodzeniu Krakowa rozpoczęła pracę w Bibliotece Jagiellońskiej, a następnie w restytuowanym pod kierunkiem prof. Jerzego Szablowskiego Centralnym Biurze Inwentaryzacji Zabytków stanowiącym jedną z komórek organizacyjnych Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków w Warszawie.

Wraz z przeniesieniem CBI do stolicy, Irena Malinowska powróciła do Warszawy, gdzie będąc pracownikiem Naczelnej Dyrekcji Muzeów objęła w 1950 r. stanowisko kierowniczką Działu Zbiorów i Kartotek CBI. W tym samym roku ukończyła studia historii sztuki, uzyskując magisterium na podstawie pracy o Stanisławie Zawadzkim napisanej pod kierunkiem prof. Stanisława Lorentza. Od dnia 1 stycznia 1951 r. zatrudniona była na stanowisku asystenta w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie w latach 1957–1964 na stanowisku adiunkta.

W wyniku reorganizacji i redukcji dokonanej w 1964 r. w Instytucie Historii Sztuki otrzymała zwolnienie z Uniwersytetu Warszawskiego, by już 1 września tego roku podjąć pracę w Muzeum w Wilanowie jako kustosz

Ośrodka Dokumentacji Naukowej i Badań nad Barokiem, a następnie także sekretarz „Studiów Wilanowskich”.

Dotychczasowe zainteresowania Ireny Malinowskiej sztuką Oświecenia, które znalazły swój wyraz zarówno w opracowaniu twórczości architektonicznej Zawadzkiego, jak też w sporządzaniu katalogu architektury świeckiej wieku Oświecenia i bibliografii do dziejów sztuki Oświecenia w Polsce ustąpiły teraz miejsca za interesowaniem sztuką późnego baroku polskiego. Odbiciem tych zainteresowań stały się liczne artykuły i publikacje Ireny Malinowskiej.

Należą do nich m.in. biografie artystów włoskiego pochodzenia pracujących w Polsce w pierwsze połowie XVIII w. opublikowane w *Dizionario Biografico degli Italiani*, oraz opracowania dotyczące działalności architektonicznej Jana Zygmunta Deybla, a wśród nich *Przebudowa pałacu w Puławach przez architekta Jana Zygmunta Deybla. Twórczość Jana Zygmunta Deybla w świetle badań W. Hentschla i Pałac Sapiechów* oraz wspólnie z Marią Kwiatkowską *Pałac Potockich*, w którym Irena Malinowska omówiła m.in. nieznane dotąd prace Deybla. Poza twórczością Deybla, stanowiącą przedmiot jej wieloletnich studiów naukowych i temat nie ukończonej rozprawy doktorskiej, Irena Malinowska prowadziła także badania nad działalnością w Polsce włoskiego rodu Bayów — Carlo, Antoniego i Giovanniego publikując ich biografie artystyczne oraz artykuł dotyczący udziału Carla Baya przy budowie kościoła Wizytek w Warszawie.

Z racji swej pracy w Wilanowie i kierowania Ośrodkiem Dokumentacji Naukowej zajmowała się również problematyką artystyczną dotyczącą pałacu Wilanowskiego w XVIII i XIX stuleciu oraz osobami związanymi z Wilanowem. Znalazło to swój wyraz w ostatnich artykułach Ireny Malinowskiej: *Pamiętnik Interesów Stanisława Kostki Potockiego, Ikonograficzne i archiwalne podstawy rekonstrukcji rzeźby figuralnej pałacu w Wilanowie, Dekoracja malarska Gabinetu Etruskiego w Muzeum Wilanowskim*, oraz wspólnie z Jadwigą Mieszko *Garderoba Króla z badań nad wystrojem wnętrza pałacowych w Wilanowie*.

Swych zainteresowań naukowych i zawodowych nie ograniczała wyłącznie do spraw wynikających z piastowanego przez nią stanowiska kustosa Ośrodka Dokumentacji, lecz czynnie uczestniczyła we wszelkich pracach muzealnych, w których jej doświadczenie, kwalifikacje i umiejętności mogły być pożyteczne i przydatne. Stąd też odnotować wypada jej niezwykle cenny udział w organizacji polskich wystaw za granicą m.in. „Polonia: arte e cultura dal medioevo all'illuminismo” i „Realistyczne malarstwo w Polsce XVI—XX w.” oraz

w towarzyszących im katalogach naukowych. Opracowała także scenariusz stałej ekspozycji historycznej urządzonej w podziemiach Pałacu Wilanowskiego ilustrującej dzieje zespołu pałacowo-ogrodowego, muzeum-rezydencji i prowadzonych prac konserwatorskich.

1 marca 1980 r. Irena Malinowska przeszła na emeryturę nie zrywając jednak kontaktu naukowego z Muzeum w Wilanowie, zwłaszcza zaś z jego Ośrodkiem Dokumentacji Naukowej i redakcją „Studiów Wilanowskich”.

Do ostatniej chwili swego życia, mimo trapiącej ją choroby brała czynny udział w pracach naukowych i wydawniczych Muzeum w Wilanowie, zawsze uczynna do przesady, skromna, pozostająca stale w cieniu swych wychowawców i przełożonych. Dzięki szczególnym cechom charakteru i temperamentu cieszyła się ogólną sympatią tych, z którymi się stykała. Jak pisało o niej grono przyjaciół: *Była osobowością niecodzienną. Pozbawioną wszelkiego egoizmu, wiedziona nieomylnym instynktem moralnym z niespotykaną delikatnością i taktem czyniła dobro każdemu napotkanemu człowiekowi w sposób spontaniczny i naturalny bez cienia cierpiętnictwa czy ofiarnictwa. Potrafiła zachować poczucie humoru, promienny uśmiech i niezachwiany optymizm w najtrudniejszych sytuacjach. Taką jej postawę ukształtował dom rodzinny, szkoła [...].* Wychowana w tradycjach właściwych inteligencji twórczej lat międzywojennych, była wzorem uczciwości, pracowitości, poczucia odpowiedzialności i nienagannych manier. Niezwykła jej osobowość zainteresowanie światem i ludźmi, serdeczność i życzliwość wywierały wpływ na starszych i młodszych kolegów. Choć jej dorobek w postaci publikacji był odwrotnie proporcjonalny do wiedzy, wniosła liczący się wkład do dziejów polskiej sztuki i kultury. Z jej wiedzy, doświadczenia i wyników badań oraz trafnych wniosków naukowych korzystali często inni, korygując niejednokrotnie swoje dociekania i koncepcje badawcze.

Środowisko warszawskich historyków sztuki i muzeologów, a zwłaszcza wilanowskie poniosło niepowetowaną stratę. W miarę upływu czasu brak Ireny Malinowskiej w gronie pracowników Muzeum w Wilanowie odczuwany jest coraz dotkliwiej. Najpełniej odczuwa go piszący te słowa, dla którego była ona przez wiele lat wierną, bezinteresowną towarzyszką pracy, pierwszą czytelniczką i korektorką jego prac naukowych, jedną z najbardziej lojalnych i ofiarnych realizatorek programu powrotu do utraconej świetności Wilanowa.

Wojciech Fijałkowski